

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto**Vastinetäydennys**

30.10.2025

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun muuttamisesta (HE 70/2025 vp)

Oikeusministeriö täydentää 16.10.2025 toimitettua vastinetta koskien alaikäisten ja muiden vajaavaltaiten rinnakkaista puheoikeutta rikosprosessissa laite-etsintää koskevan suostumuspoikkeusperusteen osalta (vastineen s. 13).

Viitatussa vastineessa todetusti esityksessä ei ole syytä säätää puhevallan käyttämisestä muusta lainsäädännöstä poikkeavasti. Hallituksen esitys ei sisällä pykälätasolla muutosehdotuksia puhevallan käyttämisestä vaan kyse on perusteluissa todetuista sekoista (PeVL 32/2025 vp, s.3). Näin ollen suostumuksesta ei säädettäisi erikseen alle 18-vuotiaiden ja muiden vajaavaltaiten osalta, jolloin puhevallan käyttäminen järjestyisi tätä koskevien yleissäännösten mukaisesti. Oikeusministeriö toteaa, että tarkoituksena ei luonnollisesti myöskään ole muuttaa menettelyä muiden asioiden käsittelyn osalta sikäli kuin kyse on yleissäännösten soveltumisesta alle 18-vuotiaiden ja muiden vajaavaltaiten osalta.

Oikeusministeriön 16.10.2025 toimittamassa vastineessa kuvataan yleisellä tasolla asiaan liittyvää voimassa olevaa sääntelyä koskien alaikäisten ja muiden vajaavaltaiten puheoikeutta rikosprosessissa joko itsenäisesti tai rinnakkain esimerkiksi huoltajien kanssa.

Asiasta säädetään oikeudenkäymiskaaren (OK) 12 luvussa (tarkemmin 1 ja 2 §) ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL) 1 luvussa (tarkemmin 4 ja 4 a §) sekä aikaisemmin mainitusti esitutkintalaissa (esim. 4 luvun 7 ja 8 §). Toisin sanoen vajaavaltaisen puhevallan käyttämisessä noudatettaisiin OK 12 luvun yleissäännöksiä ja niitä pitkälti vastaavia ROL 1 luvun säännöksiä.

Edellä mainittu sääntely yleisesti siten tarkoittaisi oikeusministeriön käsityksen mukaan alle 15-vuotiaiden osalta sitä, että pääsääntöisesti puhevaltaa käyttäisivät ja suostumuksen antaisivat huoltajat. Jos kohdehenkilö on 15–17-vuotias, puhevaltaa käyttäisivät yleensä rinnakkain ja suostumuksen laite-etsintään antaisivat siis sekä alaikäinen että tämän huoltajat tai muu laillinen edustaja. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi päättää asiasta vain siinä tapauksessa, että kaikkien puhevaltaa itsenäisesti käyttävien henkilöiden suostumus saataisiin. Täysi-ikäinen vajaavaltainen käyttää vastaavasti itse yksin puhevaltaansa henkilöönsä koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. Jos vajaavaltaisella poikkeuksellisesti olisi oikeus käyttää yksin puhevaltaa edellä selostetuin perustein, riittäisi hänen suostumuksensa. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voisi tällöinkin kuulla edunvalvojaa tai muuta laillista

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto**Vastinetäydennys**

30.10.2025

edustajaa, jos se katsotaan vajaavaltaisen edun kannalta tarpeelliseksi (OK 12:3). Epäselvissä tilanteissa tai jos alaikäisen ja tämän laillisen edustajan kannat asiassa eroavat toisistaan tai kummankin suostumusta ei muusta syystä saada, laite-etsinnän toimittamista koskeva asia olisi saatettava tuomioistuimen päätettäväksi.

Oikeusministeriö korostaa vielä sitä, että vaikka edellä ja aikaisemmassa vastineessa selostetusti suostumuksen antaminen laite-etsintää koskevassa asiassa olisi mahdollista tietyin edellytyksin myös alaikäisten ja muiden vajaavaltaisen osalta, kyse olisi poikkeusperusteesta pääsääntöön, jonka mukaan tuomioistuin päättäisi laite-etsinnän toimittamisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Näin ollen syystä tai toisesta epäselvissä tilanteissa laite-etsinnän toimittamista koskeva asia olisi syytä saattaa matalalla kynnyksellä tuomioistuimen päätettäväksi.

Edellä todetuin perustein oikeusministeriö katsoo, että lakivaliokunnan lausunnossa asianmukainen asiointila voitaisiin esittää esimerkiksi seuraavasti:

Esityksen perusteluissa (s. 34 ja 42) todetaan, että suostujan tulisi olla 18-vuotias ja alaikäisen puolesta suostumuksen voisi antaa myös tämän lakimääräinen edustaja, kuten huoltaja tai muu edunvalvoja. Pykälätasolla esitys ei sisällä muutosehdotuksia puhevallan käyttämisestä. Mainitut esityksen perusteluissa todetut kohdat eivät ole asianmukaisia eikä esityksessä ole syytä säätää itsenäisen tai rinnakkaisen puhevallan käyttämisestä muusta lainsäädännöstä poikkeavasti. Näin ollen suostumuksesta ei säädettäisi erikseen alle 18-vuotiaiden ja muiden vajaavaltaisen osalta, jolloin puhevallan käyttäminen järjestyisi tätä koskevien yleissäännösten mukaisesti. Tämä tarkoittaisi siis sitä, että vajaavaltaisen puhevallan käyttämisessä noudatettaisiin oikeudenkäymiskaaren 12 luvun yleissäännöksiä ja niitä pitkälti vastaavia oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun säännöksiä. Lisäksi erikseen huomioidaan se, että suostumusperusteessa olisi kyse poikkeuksesta pääsääntöön, jonka mukaan tuomioistuin päättäisi laite-etsinnän toimittamisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Näin ollen syystä tai toisesta epäselvissä tilanteissa laite-etsinnän toimittamista koskeva asia olisi syytä saattaa tuomioistuimen päätettäväksi.